

Advies aan Provinciale Staten

Uw contactpersoon
M.C.H. van Boheemen
AD/STG

Doorkiesnummer +31 235144628
boheemenm@noord-holland.nl

Tbv Statenvergadering d.d. 30-09-2024
Commissie Leefomgeving
Datum commissievergadering 16-09-2024

20 september 2024

1|23

Onderwerp:
Voordracht Noord-Hollandse Klimaataanpak

De commissie Leefomgeving adviseert:

De Voordracht Noord-Hollandse Klimaataanpak als bespreekstuk door te geleiden naar de Statenvergadering van maandag 30 september 2024.

Uittreksel concept-verslag commissie Leefomgeving 16-09-2024:

4 A-agenda Klimaat en Energie

4.a Noord-Hollandse Klimaataanpak

Toelichting:

De provincie Noord-Holland heeft zich gecommitteerd om in 2030 55% minder broeikasgassen uit te stoten ten opzichte van 1990, en in 2050 klimaatneutraal te zijn. Om hier invulling aan te geven bieden Gedeputeerde Staten de Noord-Hollandse Klimaataanpak aan de Provinciale Staten aan. De Noord-Hollandse Klimaataanpak is een overkoepelende strategie waarin al het klimaatbeleid van de provincie samenkomt. De conceptversie van de Noord-Hollandse Klimaataanpak is op 30 mei 2024 in de commissie besproken, waarbij de commissie in de gelegenheid is gesteld input voor de definitieve versie aan gedeputeerde mee te geven.

De commissieleden kunnen met elkaar en de gedeputeerde bijgaande definitieve versie bespreken. Een samenvatting en een overzicht van de aanpassingen zijn toegevoegd. Besluitvorming vindt plaats in de PS-vergadering van 30 september 2024.

Eerste termijn commissie

De heer **Dijksen** (SP) zegt dat de fractie de klimaatambities steunt en uitkijkt naar de projecten. Wel wil de SP verduidelijking over de term 'klimaatrechtvaardigheid', die volgens hen verschillende interpretaties kan hebben. De heer Dijksen stelt dat de SP klimaatrechtvaardigheid ziet als een systeem waarin vervuilers meer bijdragen aan de klimaatmaatregelen. Hij wijst op de risico's van hoge kosten voor gewone burgers, bijvoorbeeld bij de aanschaf van een elektrische auto, en vraagt wie deze kosten draagt. Tot slot wil de SP voorkomen dat burgers worden belast terwijl grote vervuilende bedrijven miljarden ontvangen voor verduurzaming. Hij vraagt om een reactie van de gedeputeerde.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) uit kritiek op de provinciale klimaataanpak en plaatst deze in het bredere wereldwijde kader van de enorme financiële uitgaven zonder, volgens hem, meetbare resultaten. Hij stelt dat de klimaatwetenschap complex en divers is, en dat niemand alle aspecten volledig beheerst, wat volgens hem de conclusie ondermijnt dat de mens invloed heeft op het klimaat.

Hij noemt variaties in de zonactiviteit en kosmische invloeden als belangrijke factoren voor temperatuurveranderingen op aarde, en bekritiseert het idee dat CO₂ een significante invloed heeft op het klimaat. Volgens Van Tiggelen is het absurd om te denken dat de mens het klimaat kan sturen door CO₂-beheersing, en hij wijst op een beloning van €100.000 voor het aantonen van significante menselijke invloed, die nog steeds niet is opgeëist. Hij verwijst daarbij ook naar verschillende wetenschappers die deze opvatting ondersteunen.

De heer Van Tiggelen noemt het verzadigingseffect van CO₂ en stelt dat zelfs als de wereld naar 'net zero' zou gaan, de temperatuurdaling slechts minimaal zou zijn. Hij vraagt of deze beperkte impact het geld en de inspanningen waard is. Daarnaast bekritiseert hij klimaatalarmisten, wiens voorspellingen volgens hem nooit uitkomen, en beschuldigt hen ervan nieuwe strategieën te gebruiken om onjuiste voorspellingen te verbergen door ver vooruit te kijken naar 2100.

Hij noemt methaangas in de atmosfeer, met een verwijzing naar de demonisering van boeren, een non-issue vanwege de minimale aanwezigheid ervan. Hij besluit met een verwijzing naar films die de klimaatsceptische visie ondersteunen en uit zijn hoop dat er een einde komt aan wat hij ziet als collectieve waanzin rond het klimaatbeleid.

De heer **Kanik** (D66) bespreekt het verzoek van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten om de Noord-Hollandse klimaataanpak vast te stellen. Hij legt uit dat deze aanpak een overkoepelende en coördinerende werkwijze biedt om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, met rapportages over de voortgang via een Klimaat- en Energieverkenning en de doorontwikkeling van de Klimaatmonitor.

Hoewel D66 het eens is met de algemene richting van de aanpak, plaatst de heer Kanik kritiek op de ambitie om een reductiedoelstelling van 55% te halen. Hij stelt dat alleen doelen zijn gedefinieerd die tot 30% reductie leiden en betwijfelt of deze doelen binnen vijf jaar haalbaar zijn. Bovendien is het onduidelijk welke reducties de voorgestelde strategische keuzes opleveren, en sommige voorbeelden lijken volgens D66 geen directe CO₂-reductie te bewerkstelligen.

Hij noemt het streven naar 50% lokaal eigendom van duurzame energieprojecten als voorbeeld. Hoewel D66 dit een goed initiatief vindt voor het creëren van draagvlak, vraagt de fractie zich af hoe dit direct bijdraagt aan CO₂-reductie.

Concluderend stelt de heer Kanik dat de nadruk op concrete doelen en heldere mijlpalen ontbreekt in de klimaataanpak. D66 vindt dat het onduidelijk is of de voorgestelde maatregelen resultaatgericht, uitvoerbaar, betaalbaar en rechtvaardig zijn. Volgens de heer Kanik is het duidelijk wat er moet gebeuren: minder afhankelijkheid van auto's, meer duurzame energieprojecten, warmtenetten realiseren en, zoals minister Wiersma stelde, minder dieren houden om CO₂-uitstoot te verlagen. Hij dringt er bij Gedeputeerde Staten op aan om snel met concrete plannen te komen, omdat de huidige aanpak Provinciale Staten niet in staat stelt om haar kaderstellende taak en controlefunctie goed uit te voeren.

De heer **De Wit** (VVD) erkent de zorgen van D66 over de concreetheid van de klimaatdoelen en de beschikbare informatie. Hij vindt echter dat de oplossing die D66 voorstelt, namelijk het afkomen van autoverslaving, te simplistisch is. De heer De Wit vraagt wat dit betekent voor mensen in de Kop van

Noord-Holland, die voor hun werk afhankelijk zijn van de auto. Volgens de VVD is het voor veel mensen simpelweg een noodzaak om van A naar B te komen, en hij vraagt D66 om een realistische oplossing voor deze situatie.

De heer **Kanik** (D66) erkent dat voor sommige mensen het gebruik van de auto noodzakelijk is en benadrukt dat dit bereikbaar moet blijven. Hij stelt echter dat door bijvoorbeeld de provinciale opcenten te verhogen en daarmee het openbaar vervoer in de Kop van Noord-Holland te verbeteren, mensen verleid kunnen worden om vaker het openbaar vervoer te nemen. Daarnaast stelt hij voor om grote, zwaar vervuilende auto's anders of extra te belasten, om zo gedragsverandering richting schoner vervoer te stimuleren. Het doel, volgens de heer Kanik, is niet om automobilisten te straffen, maar om hen een beter alternatief te bieden dan wat ze nu hebben.

De heer **De Wit** (VVD) geeft aan dat hij sommige nuances en oplossingsrichtingen van D66 niet volledig deelt. Hij stelt echter dat het niet gaat om die verschillen van mening, maar dat juist deze nuances het lastig maken om heel concreet te worden in het huidige klimaatplan. De heer De Wit vraagt of de heer Kanik het met hem eens is dat dit soort gesprekken, zoals ze nu voeren, de komende jaren noodzakelijk zullen blijven om samen tot oplossingen te komen.

De heer **Kanik** (D66) verduidelijkt dat de door hem gegeven voorbeelden bedoeld zijn om mogelijke maatregelen te illustreren die volgens D66 kunnen bijdragen aan het behalen van de CO₂-doelstellingen. Hij erkent dat de VVD waarschijnlijk niet akkoord gaat met bepaalde voorstellen, zoals het verhogen van de opcenten, en dat hierover discussie nodig is. Toch benadrukt hij dat de klimaatplannen al concreter hadden kunnen zijn, met specifieke doelen zoals hoeveel warmtenetten moeten worden aangelegd of hoeveel autokilometers moeten worden verminderd voor een bepaalde CO₂-reductie. Hij stelt dat dergelijke keuzes al in de aanpak hadden kunnen staan, zodat de discussie over de beste maatregelen vervolgens gevoerd had kunnen worden.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) wijst erop dat 10% van de mensen met de trein naar het werk gaat en 70% met de auto. Hij vraagt welke groep automobilisten D66 precies in de al overvolle treinen wil laten overstappen, aangezien hij dit niet begrijpt.

De heer **Kanik** (D66) antwoordt dat hij niet zozeer percentages wil noemen, maar wijst op het feit dat het verbeteren en uitbreiden van het openbaar vervoer meer automobilisten kan verleiden om hiervan gebruik te maken. Hij benadrukt dat gedrag en gemak vaak bepalend zijn voor de keuze om de auto te nemen, en dat openbaar vervoer voor veel mensen nu te lang duurt. Als dat probleem wordt aangepakt, verwacht hij dat meer mensen voor het openbaar vervoer zullen kiezen.

De heer **Faassen** (50PLUS) plaatst een kanttekening bij het idee om de auto uit te bannen, vooral in het licht van de geplande bouw van 191.000 woningen, wat ongeveer 400.000 extra mensen betekent. Hij noemt het onrealistisch om te verwachten dat de auto volledig verdwijnt, zeker gezien de huidige prijzen waarbij de trein bijna net zo duur is als de auto, vooral als je met twee personen reist. Hij vraagt zich af hoe D66 dit wil realiseren onder deze omstandigheden.

De heer **Kanik** (D66) reageert door te benadrukken dat er geïnvesteerd moet worden in openbaar vervoer, zodat dit goedkoper en aantrekkelijker wordt. Hij stelt dat mobiliteit een voorwaarde moet zijn bij de bouw van nieuwe woonwijken. Als er eerst goede busverbindingen zijn voordat de wijk wordt gebouwd, zullen mensen eerder de bus nemen. Gebeurt dit niet, dan kopen mensen auto's, wat leidt tot meer verkeer op de weg. Hij verduidelijkt dat het niet de bedoeling is om auto's volledig uit te bannen, maar wel

om het aantal auto's te verminderen, vooral zakelijke autokilometers, zoals vastgelegd in het Klimaatakkoord. Het gaat erom mensen te verleiden tot het gebruik van andere vervoersmodaliteiten.

De heer **Van den Berg** (JA21) verwijt D66 dat ze gemakkelijk praat over het verminderen van autogebruik, terwijl een D66-minister verantwoordelijk zou zijn voor het vergunnen van biomassacentrales, die volgens hem schadelijk zijn voor het klimaat. Hij suggereert dat D66 een verkeerde keuze heeft gemaakt als het gaat om CO₂-reductie.

De heer **Kanik** (D66) reageert door aan te geven dat hij de vergelijking met auto's niet begrijpt, aangezien het debat over elektrische auto's gaat. Hij merkt ook op dat hij geen duidelijke vraag hoort in de opmerking van de heer Van den Berg.

Mevrouw **Vonck** (PvdD) uit haar zorgen over de Noord-Hollandse klimaataanpak, die volgens de Partij voor de Dieren slechts bestaand beleid beschrijft dat leidt tot 30% CO₂-reductie in 2030, zonder nieuwe maatregelen voor de noodzakelijke 55% reductie. Ze benadrukt dat de aanpak gebaseerd is op verouderde gegevens, aangezien de opwarming van de aarde nu rond de 1,45 graden ligt, terwijl de CO₂-impactanalyse van Berenschot uit 2022 nog uitgaat van 1,2 graden. Ze vraagt of Gedeputeerde Staten zich bewust zijn van de toename van 15% meer neerslag in Europa en de huidige gevolgen voor Centraal-Europa.

Mevrouw Vonck stelt dat de huidige aanpak van de coalitie neerkomt op uitstel, omdat Provinciale Staten strategische keuzes pas kunnen maken na een nieuwe CO₂-prognose in 2025, met uitvoering die pas in 2026 of 2027 begint. De Partij voor de Dieren pleit ervoor dat Provinciale Staten nu al strategische keuzes maakt, gericht op systeemverandering, regie en een integrale benadering, zoals aanbevolen in het rapport van Berenschot.

Ze ziet met name kansen in de landbouwsector, zeker nu het PPLG (Provinciaal Programma Landelijk Gebied) onzeker is. Ze stelt voor om in te zetten op natuurinclusieve landbouw met minder koeien en een alternatief verdienmodel, wat volgens haar zou leiden tot een CO₂-reductie van 2,75% als Noord-Holland het aantal koeien halveert. Daarnaast pleit ze voor het bevorderen van duurzaam gedrag bij burgers, wat inmiddels ook door GS wordt gezien als een essentiële maatregel.

De heer **Van den Berg** (JA21) vraagt de Partij voor de Dieren of zij nog steeds voorstander is van economische groei in Noord-Holland, of dat de partij vindt dat de economie beter verder ingekrompen kan worden.

Mevrouw **Vonck** (PvdD) reageert op de vraag van de heer **Van den Berg** (JA21) door te vragen op welke opmerking zijn vraag gebaseerd is. De heer Van den Berg verduidelijkt dat zijn vraag voortkomt uit de discussie over het halveren van de veestapel en de urgentie van de klimaataanpak, waarbij hij stelt dat economische groei en CO₂-uitstoot nauw met elkaar verbonden zijn. Hij vraagt of de Partij voor de Dieren voor economische groei of eerder voor krimp is.

Mevrouw **Vonck** (PvdD) legt uit dat de Partij voor de Dieren altijd duidelijk is geweest over het inkrimpen van de veestapel, maar dat dit gepaard moet gaan met alternatieve verdienmodellen voor boeren, zodat zij op een andere manier kunnen boeren. Wat economische groei betreft, benadrukt zij dat deze alleen kan plaatsvinden binnen de draagkracht van de aarde en dat elke groeistap apart beoordeeld moet worden. In sommige gevallen kan krimp zelfs een oplossing zijn, maar daarover doet zij op dit moment geen algemene uitspraak.

De heer **Van den Berg** (JA21) concludeert daarop dat de Partij voor de Dieren pleit voor een "degrowth"-aanpak.

Mevrouw **Vonck** (PvdD) geeft daarop aan dat de kwestie genuanceerd is en per maatregel bekeken moet worden. Ze stelt dat de Partij voor de Dieren tegen grote economische groei is als die buiten de grenzen van wat het land aankan plaatsvindt, omdat dit heeft geleid tot de huidige problemen.

Mevrouw Vonck vervolgt haar betoog door te wijzen op het belang van het bevorderen van duurzaam gedrag bij burgers. Ze verwijst naar de berekeningen van Berenschot, die aantonen dat een groter aandeel plantaardig dieet bij 10% van de Noord-Hollandse bevolking al een besparing van 150 kiloton CO₂ oplevert. Dit is volgens haar meer dan bij acht van de dertien andere berekende maatregelen.

Voor de tweede aanbeveling pleit ze voor meer regie vanuit de provincie op beleidsterreinen waar de provincie niet de enige beslissingsmacht heeft. In plaats van een inspanningsverplichting stelt ze voor om te werken met verplichtende of ontmoedigende maatregelen, omdat de tijd van vrijblijvendheid voorbij is.

Wat de derde aanbeveling betreft, vraagt ze om een voortvarende uitvoering van de Bossenstrategie, die gericht is op het aanplanten van bomen voor koolstofopslag. Ze stelt voor om deze strategie te koppelen aan de Actieagenda Wonen, zodat gedeputeerde Beemsterboer hierop kan inspelen.

Mevrouw Vonck sluit af door te benadrukken dat het lef vereist om tegen gevestigde belangen in te gaan en moeilijke keuzes te maken. Ze vindt dat de huidige klimaataanpak onvoldoende lef en urgentie toont, en stelt dat de provincie, die verantwoordelijk is voor 20% van de landelijke CO₂-uitstoot, meer moet en kan doen. Ze roept op om de leiding te nemen en de regie te pakken.

De heer **De Wit** (VVD) vraagt verduidelijking over het voorstel van Partij voor de Dieren om een resultaatverplichting in te stellen, specifiek met betrekking tot de voeding van de Noord-Hollanders. Hij wil weten hoe zo'n resultaat kan worden afgedwongen, als dat zou worden ingevoerd in plaats van een inspanningsverplichting.

Mevrouw **Vonck** (PvdD) legt uit dat de resultaatverplichting die ze voorstelt over veel meer velden gaat, niet alleen over voeding. Ze bekritiseert het idee van een inspanningsverplichting, omdat dit volgens haar kan leiden tot excuses als doelen niet worden gehaald, ondanks inspanningen. Ze stelt voor om in plaats daarvan einddoelen te stellen en ervoor te zorgen dat deze gehaald worden.

De heer **De Wit** (VVD) geeft aan dat de VVD een andere visie heeft en vindt dat men zich niet moet binden aan resultaten waarop geen volledige invloed kan worden uitgeoefend.

Mevrouw **Vonck** (PvdD) concludeert dat de fracties hierover van mening verschillen.

De heer **Teeuwen** (BBB) uit zijn zorgen over het idee van mevrouw Vonck om de economie te hervormen. Hij stelt dat de markt bepaalt wat er geproduceerd wordt en dat de vraag naar biologische en natuurinclusieve producten uitblijft. Hij vraagt zich af waarom er ingegrepen moet worden in de productie, als consumenten niet bereid lijken hun gedrag te veranderen, en noemt dit een heilloze weg.

Mevrouw **Vonck** (PvdD) reageert door te stellen dat de markt voor biologische en duurzame producten juist wel groeit, wat volgens haar duidelijk wordt in supermarkten, waar het aanbod van dergelijke

producten toeneemt. Ze geeft het voorbeeld van Hak, dat consumenten helpt hun CO₂-uitstoot te verminderen door bonenmaaltijden als alternatief voor vlees te promoten. Volgens haar is de industrie ook bezig met gedragsverandering, al gaat dit niet van de ene op de andere dag.

De heer **Teeuwen** (BBB) vraagt vervolgens waarom er ingegrepen moet worden in de productie als consumenten al bezig zijn met verandering, zoals mevrouw Vonck stelt.

Mevrouw **Vonck** (PvdD) reageert door te wijzen op de melkveehouderij, waarvan 80% van de kaasproductie naar het buitenland gaat, en benadrukt dat dit nog steeds een groot deel van de huidige productie uitmaakt.

De heer **Teeuwen** (BBB) is het niet eens met deze redenering.

De heer **Van den Berg** (JA21) uit zijn verbazing over het feit dat de Partij voor de Dieren volgens hem niet begrijpt dat Nederland deel uitmaakt van de interne Europese markt. Daarnaast vindt hij het opvallend dat de Partij voor de Dieren reclame maakt voor een multinational, iets wat hij niet had verwacht.

Mevrouw **Vonck** (PvdD) reageert door te benadrukken dat deze multinational in dit geval een goed voorbeeld geeft op het gebied van duurzaamheid, en ze stelt dat dit juist interessant is.

Mevrouw **Engels** (CDA) spreekt haar waardering uit voor het feit dat de klimaataanpak weer op de agenda staat en dat inzichtelijk is gemaakt wat er is aangepast. Ze benadrukt dat het CDA de klimaatambities van Gedeputeerde Staten ondersteunt, maar ziet dat er nog veel werk te doen is om deze ambities te realiseren. Ze richt zich vooral op de strategische keuzes en stelt daarover enkele vragen.

Ten eerste bespreekt ze het transitiepad Energie–infrastructuur. Ze vraagt om verduidelijking van de strategische keuze om ‘meer te sturen en minder te volgen’. Ze wil weten of dit betekent dat de provincie meer keuzes zal maken en gemeenten minder ruimte krijgen om zelf te beslissen, of dat lokaal draagvlak minder belangrijk wordt. Daarnaast vraagt ze om uitleg over de afweging van publieke belangen met betrekking tot energieverbruik, omdat het onduidelijk is wat GS hiermee bedoelen. Ze vraagt ook naar het plan om actief grondbeleid te voeren en provinciale gronden te benutten voor energie–infrastructuur, en hoe GS dit voor zich zien.

Vervolgens bespreekt ze het transitiepad Industrie en Bedrijven. Ze vraagt naar de betekenis van de stelling dat duurzaamheid een randvoorwaarde wordt en wanneer dit van kracht is. Ze wil weten of dit betekent dat niet–duurzame bedrijven de provincie moeten verlaten, en wat precies als duurzaam wordt beschouwd. Daarnaast vraagt ze naar de strategische keuze om de circulaire economie te stimuleren, die volgens haar geen nieuwe keuze is, omdat dit al jaren gebeurt. Ze verzoekt GS om met concrete, nieuwe strategische keuzes te komen, bijvoorbeeld door meer ruimte te creëren voor circulaire bedrijven.

Tot slot bespreekt ze het transitiepad Landbouw en Landgebruik, waarbij ze vraagt hoe GS omgaan met de onzekerheid rond het PPLG (Provinciaal Programma Landelijk Gebied). Daarnaast informeert ze naar de participatie van gemeenten en waterschappen, en of de eerder aangekondigde quickscan is uitgevoerd en kan worden ingezien.

De heer **Faassen** (50PLUS) gaat in op de eerdere opmerkingen van de Partij voor de Dieren over natuurinclusieve landbouw en vraagt Gedeputeerde Staten om meer duidelijkheid over hun plannen op dit

gebied. Hij is benieuwd naar de invulling van natuurinclusieve landbouw, zeker in het licht van de besproken klimaatdoelstellingen.

Hij benadrukt dat 50PLUS de weg naar klimaatneutraliteit belangrijk vindt, maar plaatst vraagtekens bij de gestelde percentages van 30% CO₂-reductie bij ongewijzigd beleid en de beoogde 55%. Hij wijst erop dat de luchtvaart, die verantwoordelijk is voor 12 megaton CO₂-uitstoot, en de binnenvaart, met 7,5 megaton uitstoot, niet worden meegerekend. Hij stelt dat het meetellen van luchtvaart relevant is, aangezien dit een grote rol speelt in Noord-Holland, en dat de vergroening van de luchtvaart mogelijk een oplossingsrichting biedt.

De heer Faassen vraagt ook naar de uitwerking van verschillende energiebronnen in de klimaataanpak. Hij merkt op dat de focus vooral ligt op wind- en zonne-energie, terwijl alternatieve bronnen zoals geothermie en waterkracht slechts zijdelings worden genoemd en niet verder worden uitgewerkt. Hij vraagt waarom kernenergie in het geheel niet wordt genoemd en pleit voor een realistisch beeld van de energiebehoefte, inclusief olie en gas, in 2030.

Daarnaast heeft hij vragen over decentrale energieprojecten en de ontwikkeling van warmtenetten, aangezien marktpartijen zich hier steeds minder voor lijken te interesseren. Hij vraagt om een toelichting hoe GS van plan zijn om warmtenetten toch succesvol te maken.

De heer Faassen wijst ook op het probleem dat particuliere zonnepanelen worden verdrongen door zonneweiden en windmolens, waarbij grote partijen vaste afnemerscontracten hebben met energiebedrijven, waardoor particuliere systemen soms worden afgeschakeld. Hij vraagt hoe GS hierover denken.

Tot slot bespreekt hij thuisbatterijen, die in België populair zijn, maar in Nederland weinig gestimuleerd worden. Hij vraagt of de provincie het monopolie van energiebedrijven wil behouden, terwijl er volgens hem gestreefd wordt naar 50% lokaal eigendom van energieopwekking.

De heer **Karar** (PvdA) uit zijn tevredenheid over de huidige versie van de klimaataanpak en prijst de verbeteringen ten opzichte van eerdere besprekingen. Hij complimenteert Gedeputeerde Staten voor het vrijmaken van budget voor de subsidieregeling voor duurzaamheidsinitiatieven en het Landelijk Ontwikkelfonds, waardoor zowel lokale initiatieven worden gesteund als de energietransitie wordt versneld. Hij benadrukt dat dit een positieve stap is voor Noord-Hollanders.

Vervolgens stelt hij vier vragen aan Gedeputeerde Staten:

1. Hij vraagt wanneer de provincie de resultaten van het onderzoek naar de mogelijkheden voor een publiek warmtebedrijf kan verwachten, aangezien dit een interessant idee lijkt.
2. De heer Karar wijst op de tegenstelling tussen de waarde die het Servicepunt Duurzame Energie levert, zoals genoemd in de klimaataanpak, en de bezuinigingen op hun budget in de vorige begroting. Hij vraagt hoe GS deze twee aspecten rijmen.
3. Hij vraagt hoe GS kijken naar de zorgvuldigheid in vergunningprocedures, vooral gezien de plannen van de EU en het Rijk om deze te versnellen. De heer Karar wil weten hoe de provincie haar controlerende rol hierin ziet, om ervoor te zorgen dat alles goed verloopt.
4. Hij vraagt hoe GS strenger willen gaan handhaven op de energiebesparingsplicht, gezien eerdere problemen met de handhaving. Hij vraagt of er strategische keuzes worden gemaakt om meer

capaciteit in te zetten bij de omgevingsdiensten, en of bedrijven voldoende worden geholpen om te verduurzamen.

Daarnaast richt hij zich tot de commissie met een vraag over energiearmoede. Hij merkt op dat de prioriteit voor het aanpakken van energiearmoede niet duidelijk terugkomt in de klimaataanpak. Samen met GroenLinks heeft hij eerder een discussienota ingediend over het ondersteunen van energiearme huishoudens. Hij vraagt de commissie of zij het ermee eens is dat deze huishoudens extra aandacht moeten krijgen, zowel vanwege de energietransitie als vanwege de ondersteuning van kwetsbare groepen.

Tot slot complimenteert hij de opzet van de documenten en de manier waarop de veranderingen ten opzichte van eerdere besprekingen inzichtelijk zijn gemaakt. Hij noemt dit een goede werkwijze en suggereert dat deze aanpak kan worden gekopieerd naar andere commissies.

De heer **Kanik** (D66) vraagt de PvdA of zij met het huidige stuk voldoende inzicht hebben in hoe de provincie tot de beoogde 55% CO₂-reductie komt.

De heer **Karar** (PvdA) antwoordt dat hij de vraag begrijpt, maar verwijst naar de eerdere discussie met de VVD, waarin hij dezelfde lijn volgt. Hij geeft aan dat sommige transitiepaden in het stuk behoorlijk concreet worden beschreven, inclusief de verwachte percentages. Echter, hij benadrukt dat het in de loop van de tijd moet blijken hoe alles daadwerkelijk uitpakt. De technische briefing heeft duidelijk gemaakt dat er weinig ruimte is voor afwijkingen, en dat alle geplande maatregelen grotendeels uitgevoerd moeten worden om de doelen te halen.

De heer **De Wit** (VVD) vraagt de heer Karar op welke criteria de Partij van de Arbeid het succes van de subsidie aan het Landelijk Ontwikkelfonds Energiecoöperaties zal beoordelen.

De heer **Karar** (PvdA) antwoordt dat de Partij van de Arbeid het succes van de subsidie aan het Landelijk Ontwikkelfonds Energiecoöperaties op verschillende punten zal beoordelen. Ten eerste kijkt de partij naar de bijdrage aan lokaal eigendom, zodat mensen zich verbonden voelen met de energietransitie en er financieel baat bij hebben. Ten tweede wordt het succes beoordeeld op de mate waarin de energietransitie door deze subsidie wordt versneld.

De heer **Klein** (CU) spreekt zijn dank uit aan Gedeputeerde Staten voor de aangepaste versie van de klimaataanpak en benadrukt dat de ChristenUnie tevreden is met de maatregelen en procedures die zijn opgesteld om de klimaatdoelen te bereiken. Hij deelt de zorgen van D66 en de Partij voor de Dieren over de onzekerheid of de huidige acties daadwerkelijk de beoogde CO₂-reductie zullen opleveren, maar prijst de toevoeging van de klimaatbeleidscyclus, met onder meer de tweejaarlijkse provinciale Klimaat- en Energieverkenning en vierjaarlijkse doorrekeningen.

De heer Klein vraagt Gedeputeerde Staten hoe zij van plan zijn bij te sturen als blijkt dat de doelen niet worden gehaald. Hij wil weten of er een reeks aanvullende maatregelen is die in reserve wordt gehouden, of dat het proces vergelijkbaar wordt met het Natuurnetwerk Nederland, waarbij telkens wordt gezegd dat er harder gewerkt zal worden, maar de doelen uiteindelijk niet worden gehaald.

De ChristenUnie is verder tevreden met een aantal aanpassingen in de klimaataanpak, zoals de verduidelijking van de resultaat- en inspanningsverplichtingen en het uitgebreide commitment aan financiële middelen voor energiecoöperaties en het Landelijk Ontwikkelfonds. De partij vindt het

belangrijk dat burgerinitiatieven een stevige basis krijgen in de energietransitie en ziet geld als essentieel hiervoor. Ook is de ChristenUnie blij met de toevoeging van de brede welvaart als onderdeel van de klimaatstrategie, zodat de effecten op de maatschappij breder worden meegenomen en niet alleen op CO₂-reductie wordt gefocust.

Tot slot uit de heer Klein zijn zorgen over het gebrek aan bewustwording bij inwoners over de noodzaak om anders te leven, zoals minder en duurzamer consumeren en anders reizen. Hij merkt op dat in het overzicht van de aanpassingen wordt gesproken over meer nadruk op duurzame gedragingen, maar dat hij dit niet duidelijk terugleest in de aanpak zelf. Hij vraagt Gedeputeerde Staten waarom deze boodschap niet prominenter aanwezig is en of de gedeputeerde het eens is dat de klimaataanpak ook vraagt om een verandering in de manier waarop we leven en ons economisch systeem inrichten.

Mevrouw **Middelkoop** (FvD) begint met een compliment voor het feit dat er is geluisterd naar de input van verschillende partijen en stakeholders, maar stelt vervolgens dat het resultaat niet is verbeterd. Ze bekritiseert de kern van de klimaataanpak, die volgens haar gebaseerd is op de onjuiste gedachte dat het verminderen van de CO₂-uitstoot de opwarming van de aarde kan stoppen. Volgens haar is dit wetenschappelijk weerlegd en hebben maatregelen in Nederland slechts een verwaarloosbare impact van 0,000036 graden op de mondiale temperatuur, waarbij Noord-Holland nog minder invloed heeft.

Mevrouw Middelkoop pleit voor een koerswijziging van klimaatmitigatie naar klimaatadaptatie, zoals het verhogen van dijken om de stijgende zeespiegel op te vangen. Ze stelt dat dit realistischer en kostenefficiënter is dan investeren in een energietransitie die volgens haar geen betekenisvol verschil maakt. Ze vraagt de gedeputeerde om een reflectie op dit punt.

Daarnaast uit ze kritiek op de zogenaamde resultaatverplichting in de klimaataanpak. Ze stelt dat, zelfs als de CO₂-reductiedoelen worden gehaald, dit nauwelijks invloed zal hebben op de mondiale temperatuur. Ze waarschuwt dat men zich niet moet laten meeslepen door valse beloftes.

Tot slot wijst ze op de extra kosten van de klimaatplannen, zoals het inschakelen van alleen CO₂-neutrale bedrijven, wat volgens haar leidt tot minder keuzevrijheid en hogere kosten voor Nederlandse gezinnen en bedrijven. Ze waarschuwt voor energiearmoede als gevolg van de klimaataanpak en concludeert dat deze aanpak meer kosten, minder keuze en negatieve gevolgen zal hebben voor de samenleving, wat volgens haar reden genoeg is om ervan af te zien.

Mevrouw **Van den Bogaerde** (Volt) uit haar tevredenheid over de Noord-Hollandse klimaataanpak en prijst de heldere taal en structuur van het document. Ze waardeert dat rechtvaardigheid op diverse gebieden aandacht krijgt, maar merkt op dat energiearmoede slechts één keer wordt genoemd. Ze sluit zich aan bij de opmerkingen van de PvdA hierover.

Ze is blij met de nadruk op participatie, inclusief het voorstel voor een klimaatpanel, en vraagt wanneer de analyse van de inwonersparticipatie verwacht kan worden. Ze uit haar zorgen over de stopzetting van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) door het kabinet en vraagt hoe dit de klimaataanpak en het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) beïnvloedt.

Verder sluit ze zich aan bij D66 in de oproep om het wagenpark te verminderen om CO₂-uitstoot terug te dringen. Ze wijst op de EU-plannen om CO₂-uitstoot te beprijzen en vraagt welke rol de provincie kan spelen bij het aanleveren van gegevens, aangezien de provincie al scherp zicht heeft op de uitstoot per sector.

Ten slotte vraagt ze naar de focus op energieopslag, waarbij ze opmerkt dat er vooral gesproken wordt over warmtenetten, waterstofnetwerken en koolstofopslag, maar weinig over batterijen, buurt- of thuisbatterijen, zoals eerder door 50PLUS genoemd. Ze vraagt of deze onder lokale energiecoöperaties vallen.

Statenlid **Laport** (GL) spreekt namens zijn afwezige collega Van der Waart en bouwt voort op haar eerdere opmerkingen. Hij prijst het verbeterde document en noemt het uniek, omdat andere provincies nog niet zover zijn. Hij suggereert dat dit voordeel meegenomen kan worden in de presentatie aan de Eerste Kamer, vooral gezien de voortrekkersrol van Noord-Holland.

Statenlid Laport benadrukt het belang van terugkijken om van eerdere stappen te leren, en vooruitkijken om te zien dat de provincie vooralsnog niet op koers ligt om de doelstelling van 55% reductie in 2030 te halen. Hij verwacht eind dit jaar een duidelijke prognose en hoopt dat deze vergezeld gaat van bijsturingsvoorstellen, waarop hij een reactie van de gedeputeerde vraagt.

Statenlid Laport prijst de toewijzing van verantwoordelijkheid per transitiepad en vraagt of GS kan bevestigen dat er bijgestuurd kan worden per pad. Hij benadrukt het belang van tussendoelen en de tweejaarlijkse monitoring, en is blij dat klimaatrechtvaardigheid deel uitmaakt van de aanpak, zodat iedereen kan meeprofiteren en draagvlak ontstaat, zoals ook de SP stelde.

Statenlid Laport ziet kansen voor Noord-Holland om koploper te worden in de circulaire economie. Hij wijst op het belang van vergunningstelsels en voorzieningen zoals een bouw- of grondstoffendepot om de circulaire economie te stimuleren en de provincie toekomstbestendig te maken.

Over netcongestie sluit GroenLinks aan bij collega's en noemt energiebesparing een cruciale pijler. Statenlid Laport juicht de inzet van omgevingsdiensten toe om bedrijven te informeren en te controleren, en benadrukt het belang van het maken van keuzes over wie voorrang krijgt bij aansluiting op het energienetwerk.

Vervolgens spreekt Statenlid Laport zijn steun uit voor gesprekken met het bedrijfsleven over het verminderen van autokilometers. Hij benadrukt dat dit niet alleen goed is voor de CO₂-uitstoot, maar ook voor het verminderen van files en het verbeteren van de leefbaarheid. Hij roept op tot meer inzet op dit gebied, en wijst erop dat er veel oplossingen zijn, zoals thuiswerken en gespreide werktijden, die de provincie kan stimuleren zonder auto's te verbieden of automobilisten te 'pesten'.

De heer **De Wit** (VVD) vraagt om verduidelijking of GroenLinks voorstelt dat de provincie gesprekken moet voeren met bedrijven over de werktijden van hun personeel.

Statenlid **Laport** (GL) verduidelijkt dat zijn opmerking een reactie is op de discussie over het beperken van het aantal autokilometers. Hij wijst erop dat er in de discussie voornamelijk werd gesproken over het verminderen van autogebruik, maar dat er veel meer oplossingen zijn om hetzelfde doel te bereiken. Hij benadrukt dat het om het doel van het verminderen van mobiliteitskilometers gaat en dat de manieren om dit te bereiken, zoals bijvoorbeeld gespreide werktijden, later nog besproken kunnen worden. Hij wil hiermee de eerdere discussie nuanceren.

Statenlid Laport rondt zijn betoog af door te benadrukken dat de voorgestelde maatregelen niet alleen ten goede komen aan het klimaat, maar ook aan de natuur. Hij noemt het belang van het behoud van het

unieke veenweidegebied en benadrukt dat er actie nodig is om dit te beschermen. Hij merkt op dat het besef bij Gedeputeerde Staten aanwezig lijkt te zijn dat er niet achterover geleund kan worden en dat er daadwerkelijk stappen moeten worden gezet.

De heer **Kanik** (D66) vraagt of GroenLinks alle strategische keuzes in het document onderschrijft of dat er enkele zijn waar de partij minder achter staat of iets aan wil toevoegen.

Statenlid **Laport** (GL) geeft aan dat de vraag vrij algemeen is, maar dat GroenLinks het stuk zeker onderschrijft. Hij benadrukt het belang van tussentijdse monitoring en bijsturing waar nodig.

De heer **Kanik** (D66) maakt vervolgens de vraag concreter door te vragen naar de maatregel over stikstofstrippers in het buitengebied en grootschalige collectieve mestvergisters. Hij vraagt of GroenLinks dit ondersteunt.

Statenlid **Laport** (GL) reageert door te stellen dat GroenLinks achter maatregelen staat die bijdragen aan de reductiedoelstellingen. Hij benadrukt dat elke maatregel zorgvuldig moet worden gewogen op zijn effectiviteit in het proces.

Mevrouw **Engels** (CDA) vraagt GroenLinks of de huidige strategische keuzes voldoende zijn om koploper te worden op het gebied van circulaire economie, zoals de partij wil.

Statenlid **Laport** (GL) antwoordt dat dit in de loop der tijd duidelijk moet worden en dat de provincie in de juiste richting beweegt, maar dat er nog veel te verbeteren valt, zeker op het gebied van de circulaire economie. Hij benadrukt dat dit proces gemonitord moet worden.

Mevrouw **Engels** (CDA) vraagt vervolgens of Statenlid Laport het ermee eens is dat de term ‘stimuleren’ niet genoeg is om koploper te worden.

Statenlid **Laport** (GL) geeft aan het daarmee eens te zijn en merkt op dat er al veel gebeurt op het gebied van circulaire economie. Hij noemt voorbeelden zoals de circulaire economie in West-Friesland en een grondstoffennetwerk in Zaanstad. Hij benadrukt dat ‘stimuleren’ slechts één aspect is en dat er in werkelijkheid veel meer initiatieven plaatsvinden dan dat ene zinnetje suggereert.

De heer **Kanik** (D66) vraagt of GroenLinks het met D66 eens is dat het verminderen van mest een betere optie is dan het vergisten ervan, omdat dit volgens hem tot meer CO₂-reductie leidt. Hij vraagt of GroenLinks dit standpunt over mestvergisters steunt.

Statenlid **Laport** (GL) reageert door te benadrukken dat hij al eerder heeft aangegeven dat het belangrijk is om in de toekomst te kijken naar wat de beste oplossingen zijn. Hij vindt het niet zinvol om elke maatregel afzonderlijk te beoordelen op of GroenLinks die wel of niet steunt, en benadrukt dat de effectiviteit van de maatregelen over tijd moet worden gewogen.

De heer **Van den Berg** (JA21) bespreekt de Noord-Hollandse klimaataanpak en uit zijn zorgen over de verdeling van de lasten, vooral voor burgers en bedrijven. Hoewel er sprake is van een rechtvaardige verdeling van de kosten, vraagt hij zich af of bepaalde groepen inwoners onevenredig zwaar belast zullen worden. Hij vraagt Gedeputeerde Staten hoe zij ervoor zullen zorgen dat de lasten eerlijk verdeeld worden en dat de inwoners niet de prijs betalen voor de ambitieuze klimaatdoelen.

Daarnaast uit de heer Van den Berg zijn bezorgdheid over de focus op wind- en zonne-energie in de klimaataanpak, terwijl kernenergie ontbreekt. Hij wijst erop dat kernenergie een stabiele en betrouwbare energiebron is met minimale ruimtelijke impact en vraagt waarom dit niet in de aanpak is opgenomen, terwijl het in het coalitieakkoord wordt genoemd. Hij kondigt aan dat JA21 in de volgende Statenvergadering een amendement zal indienen om kernenergie op de agenda te zetten, en hoopt op steun van partijen zoals BBB en VVD, die kernenergie in het coalitieakkoord hebben opgenomen.

Vervolgens vraagt hij zich af hoe realistisch het is dat de energietransitie zonder voortdurende financiële ondersteuning door de markt gedragen zal worden, aangezien windturbines nog grotendeels afhankelijk zijn van subsidies. Hij uit zijn twijfel over de haalbaarheid van de transitie zonder verdere overheidssturing en financiële ondersteuning.

De heer **Kanik** (D66) stelt dat kernenergie net als wind- en zonne-energie afhankelijk is van subsidies, en vraagt de heer Van den Berg hoe hij kernenergie als alternatief kan voorstellen als ook dat duur is en afhankelijk van overheidssteun. Hij vraagt zich af hoe dit past bij het standpunt van JA21 om kernenergie toe te voegen aan de klimaataanpak.

De heer **Van den Berg** (JA21) geeft aan dat het probleem ligt bij de onzekerheid van investeringen door marktpartijen, die veroorzaakt wordt door wisselend overheidsbeleid. Hij vindt dat de overheid een stabiel en gelijk investeringsklimaat moet scheppen, waarin kernenergie niet wordt benadeeld ten opzichte van wind- en zonne-energie, die volgens hem disproportioneel profiteren van subsidies. Hij hoopt op steun van D66 voor een eerlijker speelveld.

De heer **Kanik** (D66) reageert door te stellen dat zelfs met een gelijk speelveld kernenergie economisch niet kan concurreren met wind- en zonne-energie, die volgens hem al efficiënter zijn zonder grote subsidies. Hij blijft vragen waar JA21 dan heen wil met kernenergie.

De heer **Van den Berg** (JA21) antwoordt dat hij dacht dat D66 juist voor kernenergie was, en stelt dat de kostenvergelijking tussen zon, wind en kernenergie onvolledig is als de systeemkosten, zoals de €100 miljard aan netwerkinfrastructuur op zee, niet worden meegenomen. Hij pleit ervoor om kernenergie te steunen door ook deze kosten in de berekeningen mee te nemen.

De heer Van den Berg vervolgt zijn betoog door stil te staan bij de gestelde klimaatdoelen van 55% CO₂-reductie in 2030 en volledige klimaatneutraliteit in 2050. Hij benadrukt dat de provincie momenteel op ongeveer 30% reductie zit, maar dat er nog een lange weg te gaan is om de doelstelling van 55% te halen. Hij vraagt Gedeputeerde Staten of zij het met JA21 eens zijn dat deze doelstelling met de huidige middelen moeilijk te bereiken is en hoe realistisch het is om te denken dat deze ambitie alsnog gehaald kan worden.

De heer Van den Berg herinnert aan de aankondiging van een motie bij het ruimtelijk voorstel waarin een energiebenchmark wordt voorgesteld. Deze benchmark vergelijkt energietechnieken op basis van ruimtegebruik en energieopbrengst. Vandaag stelt hij voor een nieuwe motie in te dienen die per energietechniek inventariseert hoe lang het duurt om deze te bouwen en implementeren, en hoe snel deze kan bijdragen aan de klimaatdoelen. Hij stelt dat dit Provinciale Staten in staat zal stellen een gewogen en realistische aanpak te creëren, waarbij kernenergie een prominente rol speelt.

Tot slot pleit hij voor een bredere en realistischere kijk op de energietransitie, waarin kernenergie een volwaardige plaats krijgt in de energiemix. Hij roept Provinciale Staten op om te werken aan een

evenwichtige en haalbare energiemix waarin vooruitgang wordt geboekt richting de klimaatdoelen, met ruimte voor kernenergie als stabiele en toekomstgerichte oplossing.

De heer **De Wit** (VVD) maakt namens zijn fractie enkele opmerkingen over de Noord-Hollandse klimaataanpak. Hij begint met de vaststelling dat dit document de vertaling is van de doelen uit het Klimaatakkoord naar de sectoren in Noord-Holland, en dat de VVD deze lijn ondersteunt. Hij benadrukt dat de discussie over de financiële middelen die aan dit document gekoppeld zullen worden, pas later gevoerd zal worden, waarschijnlijk volgend jaar.

De heer De Wit wijst erop dat de provincie een relatief bescheiden rol speelt in de klimaataanpak en dat deze rol efficiënt moet worden ingevuld om met de beschikbare middelen zoveel mogelijk impact te maken. Hij steunt de aanpak per transitiepad en de integratie hiervan in de portefeuilles van de gedeputeerden, maar waarschuwt voor een overdaad aan rapportageverplichtingen die de uitvoering van beleid kunnen vertragen. Hij roept op om ervoor te zorgen dat deze aanpak niet de voortgang in andere beleidsterreinen belemmert.

Daarnaast sluit de VVD zich aan bij de opmerking van JA21 over het ontbreken van kernenergie in het document. De heer De Wit wijst erop dat kernenergie is opgenomen in het coalitieakkoord en dat het wat de VVD betreft ook een plek in de klimaataanpak verdient. De VVD overweegt een amendement hierover in te dienen tijdens de PS-vergadering en zal een tekstvoorstel delen met de commissieleden.

Vervolgens geeft de heer De Wit aan dat de VVD terughoudend is over bepaalde initiatieven in de klimaataanpak, zoals het stimuleren van klimaatacties in het buitenland.

De heer **Klein** (CU) vraagt zich af of het pleiten voor kernenergie door de VVD, met het oog op haalbaarheid en realisme, niet haaks staat op het streven om de klimaatdoelen van 2030 te halen. Hij wijst erop dat de provincie verantwoordelijk is voor specifieke taken en dat kernenergie mogelijk buiten hun directe bevoegdheid valt.

De heer **De Wit** (VVD) reageert door te verwijzen naar het coalitieakkoord, waarin is afgesproken om de mogelijkheden voor Small Modular Reactors (SMR's) te verkennen. Hij benadrukt dat dit relevant is voor de provincie vanwege de grote ruimtelijke consequenties, aangezien ruimtelijke ordening een kerntaak van de provincie is.

De heer **Klein** (CU) merkt op dat kernenergie geen invloed zal hebben op de klimaatdoelen voor 2030, maar mogelijk pas na 2050 effect zal hebben.

De heer **De Wit** (VVD) bevestigt dit en wijst erop dat het besproken document een horizon heeft tot 2050. Hij stelt dat het belangrijk is om nu al initiatieven te nemen die na 2030 effect kunnen hebben, om ook de lange termijn in acht te nemen.

De heer De Wit vervolgt zijn betoog door zijn terughoudendheid uit te spreken over het investeren in klimaatacties in het buitenland. Hij stelt dat de beperkte middelen van de provincie Noord-Holland beter ingezet kunnen worden voor handzame toepassingen binnen de provincie zelf. De VVD ziet klimaatverandering wel als een internationaal probleem, maar vindt dat de provincie zich moet richten op lokale problemen, zoals investeren in slimme oplossingen voor netcongestie.

Daarnaast uit hij kritiek op het idee om een fonds op te richten om systeemverandering aan te jagen. De VVD vindt dat dit meer op nationaal niveau thuishoort en dat de provincie zich beter kan richten op praktische, lokale oplossingen. Ook hier pleit de heer De Wit voor investeringen in projecten die direct bijdragen aan het oplossen van Noord-Hollandse problemen, zoals netcongestie.

Tot slot spreekt hij zijn zorgen uit over de bijdrage aan het Landelijk Ontwikkelfonds Energiecoöperaties. De VVD vindt dat de provincie voorzichtig moet zijn met het overnemen van private risico's en waarschuwt voor mogelijke belangenverstrengeling als de provincie zowel investeert in projecten als een vergunningverlenende rol heeft. De heer De Wit suggereert dat als lokaal eigendom van 50% niet haalbaar blijkt, er wellicht beter geïnvesteerd kan worden door grote partijen zoals Vattenfall, in plaats van te veel te vertrouwen op energiecoöperaties.

De heer **Karar** (PvdA) reageert op de opmerking van de heer De Wit over mogelijke belangenverstrengeling bij subsidies en vergunningverlening. Hij stelt dat, als deze redenering wordt gevolgd, bij bijna elke subsidie die het Rijk verstrekt sprake zou kunnen zijn van belangenverstrengeling, omdat overheidslagen vaak zowel subsidies verstrekken als verantwoordelijk zijn voor vergunningverlening.

De heer **De Wit** (VVD) geeft als concreet voorbeeld dat wanneer de provincie bevoegd gezag is voor een energieontwikkeling, het problematisch kan zijn als de provincie ook financieel participeert in de totstandkoming van dat project, zoals bij windturbines. Hij benadrukt dat de provincie goed moet nadenken over hoe hiermee om te gaan bij initiatieven zoals het Ontwikkelfonds voor energiecoöperaties.

De heer **Karar** (PvdA) erkent de zorgen van de VVD, maar stelt dat hij vertrouwen heeft in de bestaande kaders en subsidieregelingen. Hij ziet geen reden tot zorg en is van mening dat het fonds goed kan worden uitgevoerd.

De heer **De Wit** (VVD) accepteert deze opvatting, maar merkt op dat de VVD nog steeds andere bezwaren ziet bij het financieel ondersteunen van energiecoöperaties en wellicht andere oplossingen voor de geschetste problemen.

Tot slot reflecteert de heer De Wit op de vraag van de PvdA over energiearmoede. Hij herhaalt het standpunt van de VVD dat het onderliggende probleem van energiearmoede voornamelijk sociaaleconomisch is, en dat dit vraagt om sociaaleconomisch beleid in plaats van energiebeleid. Dit blijft de positie van de VVD.

De heer **Karar** (PvdA) herinnert zich de eerdere discussie en stelt voor om binnen de verduurzamingsopgave van woningen prioriteit te geven aan woningen met de grootste energiearmoedekloof. Dit zou betekenen dat de focus ligt op woningen waar de bewoners het meest te maken hebben met energiearmoede.

De heer **De Wit** (VVD) reageert door te verduidelijken dat de provincie zelf geen woningen verduurzaamt, maar dat dit de verantwoordelijkheid is van woningcorporaties en woningeigenaren. Hij vindt dat de provincie zich niet te veel moet mengen in de prioritering van welke woningen verduurzaamd worden. De heer De Wit benadrukt opnieuw dat het onderliggende probleem van energiearmoede volgens de VVD een sociaaleconomisch vraagstuk is, en dat de oplossing dan ook vooral daar gezocht moet worden.

Gedeputeerde **Kocken** bedankt iedereen voor de complimenten en de kritische noten en is blij dat de bespreking deze keer meer to the point was. Ze benadrukt dat het huidige stuk niet bedoeld is om nu al de volledige 55% CO₂-reductie te realiseren, maar om het gesprek over hoe dat te bereiken beter te kunnen voeren. Het stuk biedt een methodiek waarmee dit gesprek concreter kan worden, met de ambitie van 55% reductie duidelijk in het vizier.

Gedeputeerde Kocken wijst erop dat het niet alleen aan de gedeputeerde Klimaat is om dit op te lossen, maar dat klimaatuitdagingen in elke portefeuille moeten landen. Ze ziet het als haar taak om haar collega's eraan te herinneren dat zij ook verantwoordelijkheid dragen binnen hun eigen portefeuilles, en dit wil ze doen met data die op basis van de methodiek beschikbaar komen. Zo kan er een concreet gesprek worden gevoerd over welke maatregelen nodig zijn en welke keuzes gemaakt moeten worden, zonder in een patstelling te belanden.

Ze refereert ook aan de discussie over mobiliteit en auto's, en erkent dat er valide punten zijn over bijvoorbeeld het gebruik van de trein versus de auto. Desondanks moeten er stappen worden gezet binnen mobiliteit om de reductiedoelen te halen. Ze onderstreept dat het belangrijk is om een voortvarende aanpak te hanteren, maar met een duidelijke methodiek om de juiste keuzes te maken. Gedeputeerde Kocken concludeert dat hoewel niet alles vandaag opgelost wordt, het proces erop gericht is om samen de maatregelen te bespreken en uiteindelijk de doelen te realiseren.

De heer **Kanik** (D66) vraagt de gedeputeerde of de voorbeelden in de klimaataanpak worden gebruikt om een aanpak voor te stellen, of dat er verschillende scenario's worden gepresenteerd waaruit Provinciale Staten kunnen kiezen. Hij wil duidelijkheid over de status van de extra maatregelen die nu in het stuk staan.

Gedeputeerde **Kocken** legt uit dat elke portefeuillehouder verantwoordelijk is voor de ambities binnen de eigen portefeuille en dat de uiteindelijke keuzes worden gemaakt op basis van de beschikbare data en de verwachte effecten van de maatregelen. Ze benadrukt dat het niet haar taak is om keuzes te maken in de portefeuilles van anderen, maar dat dit uiteindelijk aan Provinciale Staten is. Gedeputeerde Kocken stelt dat de maatregelen die overwogen moeten worden variëren, zoals bijvoorbeeld keuzes rondom mobiliteit of de veestapel, maar dat het niet mogelijk is om alles af te wijzen zonder alternatieven. Het gesprek zal volgens haar uiteindelijk gebaseerd zijn op data en doelen, waarbij Provinciale Staten keuzes moet maken uit de beschikbare opties.

De heer **Kanik** (D66) vraagt verder of de voorbeelden niet alleen vanuit de gedeputeerde zelf komen, maar ook worden gedragen door het hele college van Gedeputeerde Staten (GS), omdat de klimaataanpak gezamenlijk wordt opgesteld.

Gedeputeerde **Kocken** bevestigt dat de voordracht, net als alle andere stukken, in het college van GS is vastgesteld. Ze benadrukt dat de voorbeelden die in het stuk staan, suggesties zijn van maatregelen die zouden kunnen worden genomen. Deze zijn echter nog niet definitief en staan open voor bespreking. Ze maakt duidelijk dat als Provinciale Staten een andere aanpak wil om hetzelfde doel te bereiken, dat ook mogelijk is. De belangrijkste voorwaarde is dat de reductiedoelstelling van 55% wordt gehaald, ongeacht de gekozen route, en dat het stuk daarbij helpt om inzicht te krijgen in welke opties er zijn.

Mevrouw **Engels** (CDA) vraagt of de strategische keuzes, zoals het actief grondbeleid, daadwerkelijk vastgestelde maatregelen zijn, of slechts voorbeelden die in andere beleidsdossiers verder worden uitgewerkt en waaruit later keuzes gemaakt kunnen worden.

Gedeputeerde **Kocken** verduidelijkt dat de huidige koers gericht is op een reductie van 30%, op basis van bestaand beleid. De extra maatregelen die in het stuk worden genoemd, zijn suggesties van wat er verder gedaan kan worden om de 55% reductie te halen, waaraan Noord-Holland zich heeft gecommitteerd. Het is niet een kwestie van of, maar hoe die extra maatregelen genomen worden. Gedeputeerde Kocken benadrukt dat er keuzes gemaakt moeten worden over welke maatregelen het beste zijn en waar draagvlak voor is, maar dat er geen ruimte is om helemaal geen keuzes te maken, omdat de 55% anders niet wordt gehaald tegen 2030.

Mevrouw **Engels** (CDA) vraagt om duidelijkheid over de formulering, aangezien de strategische keuzes nu lijken te zijn vastgelegd in de tekst, zoals 'we gaan actief grondbeleid voeren', zonder dat het als optie wordt gepresenteerd.

Gedeputeerde **Kocken** bevestigt dat er maatregelen genomen moeten worden omdat het huidige beleid slechts 30% reductie oplevert, wat niet voldoende is om de 55% te halen. De suggesties in het stuk zijn manieren waarop dit bereikt kan worden, maar de precieze maatregelen kunnen nog worden gekozen. Ze benadrukt echter dat er geen ruimte is om helemaal geen maatregelen te nemen, en dat er keuzes gemaakt moeten worden om de reductiedoelen te halen. De suggesties in het document bieden daarvoor richting, maar er blijft ruimte om te bepalen welke maatregelen daadwerkelijk worden ingevoerd.

Gedeputeerde Kocken reageert op de vraag van de heer Dijkse (SP) over wat klimaatrechtvaardigheid volgens het college betekent. Volt merkte op dat energiearmoede slechts één keer voorkomt in het stuk. Ze erkent dat het een breed en veelgebruikte term is die door verschillende mensen op hun eigen manier wordt geïnterpreteerd. Ze verwijst naar het coalitieakkoord, waarin staat dat alle provinciale inspanningen gericht moeten zijn op het welzijn van inwoners, het behouden van draagvlak, en de betaalbaarheid en uitvoerbaarheid van maatregelen. Deze principes zijn leidend in de klimaatopgave en de energietransitie. Ze erkent dat de kosten hoog zijn, en dat rechtvaardigheid een belangrijk principe is om die kosten eerlijk te verdelen. Gedeputeerde Kocken geeft aan dat de provincie samen met TNO werkt aan de ontwikkeling van een afwegingskader voor klimaatrechtvaardigheid, dat ze begin volgend jaar hoopt te presenteren aan Provinciale Staten. Dit kader biedt ruimte om de term beter te definiëren en toe te passen, waarna het verder vastgesteld kan worden. Ze benadrukt dat er al concrete ideeën zijn, maar dat de exacte details van het afwegingskader nog in ontwikkeling zijn.

Gedeputeerde Kocken reageert op de vraag over de verhouding tussen inspanningsverplichtingen en resultaatverplichtingen. Ze benadrukt dat het niet eenvoudig is om alleen een inspanningsverplichting op te nemen met de gedachte 'ik heb mijn best gedaan'. Ze vindt het realistisch om geen resultaatverplichting op te nemen voor zaken waar de provincie afhankelijk is van andere actoren, zoals de heer De Wit (VVD) ook aangaf. Zelfs als de provincie zich enorm inspant om anderen te betrekken, kan het resultaat soms buiten hun controle liggen. Gedeputeerde Kocken geeft aan dat een inspanningsverplichting niet betekent dat er geen verantwoording is. Het blijft mogelijk om te toetsen wat de provincie heeft gedaan, en als de inspanningen niet voldoende zijn, kunnen Provinciale Staten het college daarop aanspreken. Een inspanningsverplichting kan veel werk met zich meebrengen, en dat mag ook van de provincie worden verwacht. Ze stelt dat op sommige dossiers meer inspanning nodig zal zijn dan op andere.

Gedeputeerde Kocken reageert op een vraag van het CDA over de zinsnede 'meer sturen en minder volgen' met betrekking tot energie-infrastructuur. Ze legt uit dat dit gaat over hoe de provincie in het verleden haar plannen maakte, terwijl gemeenten hun eigen plannen uitvoerden en netbeheerders daar op

afstand hun netplanning op baseerden. Tegenwoordig is dat proces veel intensiever geworden, en de provincie werkt nu nauwer samen met de netbeheerder om de ontwikkeling van de provincie actiever te sturen. Gedeputeerde Kocken geeft aan dat de provincie nu een energievisie maakt en probeert een actievere rol te spelen in het bepalen van waar energie-intensieve en energie-extensieve activiteiten plaatsvinden. Dit wordt ook onderzocht binnen het ruimtelijk beleid, en de mogelijkheden voor sturing worden verder verkend. Ze wijst erop dat dit al in de energievisie staat en dat er ook in het ruimtelijk voorstel aandacht aan is besteed.

Gedeputeerde Kocken reageert op een vraag over het transitiepad Duurzame opwek. Ze legt uit dat de provincie onderzoekt of de energietransitie versneld kan worden door gronden aan te kopen en deze in te zetten voor energie-infrastructuur. Daarnaast kijkt de provincie vooruit bij het bestemmen van grond om toekomstige energie-infrastructuur te ondersteunen. Dit is een reactie op het probleem van netcongestie, dat iedereen nu herkent en probeert aan te pakken door middel van diverse maatregelen, zoals deze.

Op de vraag over ruimte voor duurzame bedrijven bevestigt gedeputeerde Kocken dat het coalitieakkoord stelt dat bedrijven die op termijn niet willen of kunnen verduurzamen, geen toekomst hebben in de provincie. De ambitie is om uiteindelijk een circulaire economie te worden, een cruciaal onderdeel van de klimaatdoelen. De gedeputeerde erkent dat deze transitie voor sommige industrieën haalbaarder zal zijn dan voor andere, maar benadrukt dat de provincie vastbesloten is om deze doelen serieus te nemen. De verdere uitwerking van dit transitiepad zal plaatsvinden in het uitvoeringsprogramma Duurzame en Circulaire Economie. Voor mobiliteit en andere sectoren geldt dat elke gedeputeerde verantwoordelijk is voor de eigen klimaatuitdaging, zoals gedeputeerde Rommel voor de circulaire economie en gedeputeerde Olthof voor mobiliteit.

Gedeputeerde Kocken reageert op de vraag over de relatie van de klimaataanpak tot het opgeschorte PPLG (Provinciaal Programma Landelijk Gebied). Ze legt uit dat sommige verwijzingen naar het PPLG nog in de documenten staan, omdat deze zijn geschreven voordat de situatie veranderde. Ze benadrukt dat de klimaatdoelstellingen echter niet uit het PPLG komen, maar voortvloeien uit nationale, Europese en internationale verplichtingen. Hoewel het PPLG is opgeschort, blijven de klimaatdoelen van kracht omdat ze gebaseerd zijn op nationale wetgeving. Als het PPLG uiteindelijk definitief vervalt, zullen verwijzingen daarnaar worden aangepast, maar dit zal niets veranderen aan de doelen zelf.

Gedeputeerde Kocken reageert op een vraag over de quickscan bij gemeenten en waterschappen. Ze legt uit dat er bij een aantal gemeenten is uitgevraagd wat de toegevoegde waarde zou zijn in de samenwerking. Vooralsnog blijkt dat de behoefte zich vooral richt op data en monitoring, en volgend jaar wordt verder gegaan met deze input.

Met betrekking tot de vraag van de heer Faassen (50PLUS) over natuurinclusieve landbouw, legt gedeputeerde Kocken uit dat dit onder de portefeuille van gedeputeerde Beemsterboer valt. Ze citeert dat natuurinclusieve landbouw één van de zeven transitiepaden naar kringlooplandbouw is, en dat dit beleid via het PPLG wordt uitgewerkt. De Voedselvisie blijft voorlopig van kracht, met de ambitie dat alle grondgebonden landbouw in 2030 natuurinclusief op niveau twee is, waarbij gestuurd wordt op functionele biodiversiteit.

Over de vraag naar de uitstoot van luchtvaart en binnenvaart verduidelijkt gedeputeerde Kocken dat de binnenvaart wel meetelt, maar de luchtvaart en internationale zeevaart op dit moment nog niet. Wel wordt er al gekeken naar de benodigde duurzame energiedragers en infrastructuur om hierover in gesprek te gaan met de markt.

Met betrekking tot warmtenetten erkent ze dat het een uitdaging is omdat marktpartijen niet geïnteresseerd zijn in de ontwikkeling van nieuwe warmtenetten, mede vanwege de nieuwe wet die warmtenetten in publieke handen plaatst. Daarnaast zijn de kosten voor eindgebruikers vaak hoger dan verwacht. Samen met gemeenten wordt gezocht naar manieren om hierin versnelling aan te brengen.

Over de vraag naar zonnepanelen en thuisbatterijen, die ook door Volt werd gesteld, geeft Kocken aan dat de gemeente Amsterdam een onderzoek heeft laten uitvoeren naar de meerwaarde van thuisbatterijen, waarvan de resultaten worden afgewacht. Voor industriële batterijen is al eerder onderzoek gedaan naar hun toegevoegde waarde bij netcongestie, maar de uitkomst was dat de baten niet opwegen tegen de kosten, wat verklaart waarom dit onderwerp minder aandacht heeft gekregen in de huidige plannen.

Gedeputeerde Kocken reageert op de opmerking van de Partij van de Arbeid over vermeende bezuinigingen op het Servicepunt Duurzame Energie. Ze legt uit dat er geen sprake is van een bezuiniging, maar dat de financiering nu uit een nationale subsidie komt in plaats van uit provinciale middelen. Hierdoor blijft het budget voor het servicepunt hetzelfde, alleen komt het geld uit een ander potje.

Daarnaast gaat ze in op de vraag over de energiebesparingsplicht en de strengere handhaving hiervan, waarbij werd aangegeven dat dit soms niet goed gaat. Gedeputeerde Kocken erkent dat deze signalen bekend zijn en meldt dat er momenteel een tussenevaluatie van het energiebesparingsakkoord wordt uitgevoerd. De resultaten hiervan, inclusief aanbevelingen voor verbetering, worden verwacht in het vierde kwartaal van 2024, en ze deelt die graag met Provinciale Staten zodra ze beschikbaar zijn.

De heer **Karar** (PvdA) vraagt of de strengere handhaving die in het plan wordt genoemd samenhangt met de strategische keuze of de aanbevelingen uit de tussenevaluatie van het energiebesparingsakkoord. Hij wil weten waarom de handhaving in de toekomst beter zal verlopen dan nu.

Gedeputeerde **Kocken** antwoordt dat het belangrijk is om te zien hoe de huidige handhaving functioneert en dat de aanbevelingen uit de tussenevaluatie zeker meegenomen zullen worden. Ze benadrukt dat als regels worden gesteld, het logisch is dat er verwacht wordt dat men zich eraan houdt, en dat de provincie een rol moet spelen als dat niet vanzelf gaat. Ze wijst erop dat handhaving veel capaciteit kost en dat dit bij de omgevingsdiensten soms een uitdaging is, wat ook meegewogen moet worden.

De heer Klein (CU) vroeg naar mogelijke maatregelen als de huidige plannen niet werken. Ook GroenLinks refereerde hieraan. Gedeputeerde Kocken benadrukt dat ze niet zelfstandig drastische veranderingen kan doorvoeren zonder voldoende draagvlak van Provinciale Staten. Ze stelt dat ze graag in gesprek blijft met de Staten over welke maatregelen nodig zijn om de doelstelling van 55% CO₂-reductie te halen. Ze geeft aan dat als een voorgestelde maatregel wordt afgewezen, ze de Staten zal vragen welke alternatieve maatregel ze wél willen nemen, aangezien de doelstellingen gehaald moeten worden. Ze verwijst ook naar de suggesties in het huidige plan en van Berenschot, die al een richting geven voor verdere maatregelen.

Op de vraag over bewustwording en gedragsverandering geeft gedeputeerde Kocken aan dat ze het eens is dat de klimaatopgave gedragsverandering vereist. Ze erkent dat dit moeilijk kan zijn en noemt het voorbeeld van het Platform Gedragsverandering in Duurzaamheid, dat samen met de Metropoolregio Amsterdam (MRA) in samenwerking met gedragswetenschappers is opgezet. Dit platform onderzoekt hoe mensen beter gemotiveerd kunnen worden om de voordelen van duurzame keuzes in te zien en hun

gedrag aan te passen. Ze vindt het essentieel dat mensen betrokken worden bij dit proces en dat er goed nagedacht wordt over hoe dit effectief kan worden aangepakt.

Gedeputeerde Kocken reageert op de vraag van Forum voor Democratie over de effectiviteit van participatie en de suggestie om vooral te focussen op mitigatie in plaats van andere klimaatmaatregelen, zoals het verhogen van de dijken. Ze erkent dat het nodig kan zijn om dijken op sommige plekken te verhogen, maar benadrukt dat dit niet de enige oplossing is en ook beperkingen kent. Ze legt uit dat hoe hoger de dijken worden, hoe breder ze moeten worden, en dat water niet alleen over de dijken kan komen, maar ook onder de dijken door kan sijpelen, wat bijvoorbeeld verzilting veroorzaakt. Dit kan grote problemen opleveren voor de landbouw, omdat het bemalen van de grond moeilijker wordt en wijziging van teelt noodzakelijk wordt. Gedeputeerde Kocken stelt dat alleen maar de dijken verhogen niet voldoende is en dat er veel meer uitdagingen zijn die aangepakt moeten worden. Ze betwijfelt daarom of het focussen op dijkverhoging echt de meest kostenefficiënte oplossing is, zoals Forum voor Democratie suggereerde. Ze benadrukt dat het belangrijk is om verantwoordelijkheid te nemen voor de klimaatuitdagingen en deze niet door te schuiven naar toekomstige generaties, die dan met veel hogere kosten geconfronteerd zullen worden. Gedeputeerde Kocken pleit ervoor om zowel mitigatie als klimaatmaatregelen te combineren, en geeft aan dat de provincie hierop stuurt met ondersteuning van Deltares. Zodra de uitkomsten van deze samenwerking beschikbaar zijn, zal ze deze delen met Provinciale Staten.

Gedeputeerde Kocken reageert op de vraag van Volt over de analyse van de inwonersparticipatie. Ze geeft aan dat Provinciale Staten eind oktober een brief met extra informatie hierover kunnen verwachten.

GroenLinks stelde de vraag of de transitiepaden bijgestuurd kunnen worden. Gedeputeerde Kocken bevestigt dat dit inderdaad de bedoeling is en dat de methodiek hierop is afgestemd. Het idee is om regelmatig te kijken naar de effectiviteit van de maatregelen per transitiepad. Afhankelijk van de resultaten kan er bijgestuurd worden waar nodig. Dit kan per pad verschillen, wat flexibiliteit mogelijk maakt.

JA21 vroeg naar de afwezigheid van kernenergie in de klimaatplannen. Gedeputeerde Kocken geeft aan dat JA21 hierover al schriftelijke vragen heeft ingediend en dat de antwoorden binnenkort worden behandeld in GS, waarna deze naar de Staten komen. Ze benadrukt dat kernenergie voor 2030 geen rol kan spelen, simpelweg omdat dat tijdspad te kort is. Wat betreft de periode na 2040, zegt ze dat dit nog bezien moet worden. Ze wijst erop dat het coalitieakkoord haar opdraagt de voor- en nadelen van kernenergie te onderzoeken, iets waar ze momenteel aan werkt in samenwerking met het IPO. Gedeputeerde Kocken stelt voor dat JA21 het onderwerp in de Staten verder bespreekt, mocht daar behoefte aan zijn, maar tot dan houdt ze zich aan de afspraken uit het coalitieakkoord.

Vervolgens beaamt gedeputeerde Kocken de zorgen van JA21 over het halen van de 55% CO₂-reductie. Ze erkent dat dit een enorme uitdaging is en dat de provincie hard zal moeten werken om dit doel te bereiken. Tegelijkertijd benadrukt ze dat Noord-Holland niet alles in eigen hand heeft en ook afhankelijk is van maatregelen en financiering vanuit het Rijk. Hoewel de taak moeilijk is, is ze van mening dat het niet onmogelijk is en dat de provincie alles moet doen om de reductiedoelstelling van 55% te halen.

Gedeputeerde Kocken reageert op de vraag van de VVD over de afspraken die het college gaat maken om een vervolg te geven aan de klimaataanpak, en of er al afspraken zijn gemaakt binnen het college. Ze legt uit dat de provincie probeert zo goed mogelijk aan te sluiten op de landelijke monitoringssystematiek, waarbij elke twee jaar een overzicht wordt gegeven van de stand van zaken en de keuzes binnen alle

transitiepaden. Ze geeft aan dat er op dit moment nog niet in collegeverband alle afspraken zijn gemaakt. De afspraak met haar collega's is dat zodra Provinciale Staten het huidige plan vaststellen, het college hiermee verder aan de slag gaat.

De heer **De Wit** (VVD) uit zijn zorg over het tempo van de uitvoering van andersoortig beleid en vraagt of bij elk project, zoals het aanleggen van een rotonde, ook de klimaataanpak betrokken moet worden, zoals in de huidige plannen wordt voorgesteld. Hij vraagt naar de balans in dergelijke afwegingen.

Gedeputeerde **Kocken** antwoordt dat ze het verstandig vindt om bij alle projecten, zoals het aanleggen van een rotonde, te kijken naar de mogelijke CO₂-impact. Ze geeft als voorbeeld dat de keuze kan worden gemaakt tussen asfalt of een minder CO₂-belastende optie. Hoewel ze erkent dat het financieel of praktisch niet altijd haalbaar kan zijn, pleit ze ervoor om de klimaatimpact altijd mee te nemen in de afwegingen die bij elk project worden gemaakt.

Gedeputeerde Kocken gaat verder in op de vraag over klimaatacties in het buitenland, zoals door de VVD naar voren werd gebracht. Ze erkent dat het tot op zekere hoogte geen kerntaak is van de provincie en kan zich daar in principe vinden. Tegelijkertijd ziet ze het belang van internationale samenwerking, vooral met andere deltaregio's waar op een andere manier naar vergelijkbare uitdagingen wordt gekeken. Volgens haar kan dit leiden tot waardevolle inspiratie en draagt het bij aan een gevoel van solidariteit. Ze wil daarom verder onderzoeken hoe klimaatacties in het buitenland eventueel vorm kunnen krijgen.

Daarnaast reageert ze op de kritische opmerkingen van de VVD over het Fonds voor Systeemverandering. Ze benadrukt dat het Nationale Programma Energiesysteem (NPE) alleen succesvol kan zijn door samenwerking tussen verschillende overheden en door op meerdere niveaus tegelijk te opereren. Volgens gedeputeerde Kocken is dit noodzakelijk om systeemverandering te realiseren.

Tweede termijn commissie

De heer **Van Tiggelen** (PVV) uit kritiek op de focus op het bestrijden van CO₂ en vergelijkt het met het bestrijden van zuurstof, beide volgens hem essentieel voor het leven. Hij stelt dat het schaarse CO₂ – molecuul geen bedreiging vormt en benadrukt dat de mens alleen door te ademen al 2336 megaton CO₂ produceert, terwijl er in de discussie wordt gesproken over een reductie van veertien megaton.

De heer **Klein** (CU) onderbreekt hem met de opmerking dat de brandweer wel degelijk zuurstof bestrijdt, wat nuttig is in bepaalde situaties.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) reageert door deze opmerking af te doen als lollig, maar niet relevant voor zijn betoog. Hij voelt zich omringd door mensen die volgens hem getalsmatig onvoldoende onderlegd zijn, wat hij toeschrijft aan falend onderwijs. Hij sluit af door te stellen dat het klimaat niet door mensen aangepakt kan worden, maar dat het klimaat de mens zal aanpakken, bijvoorbeeld in de vorm van een nieuwe ijstijd.

Mevrouw **Engels** (CDA) bedankt de gedeputeerde voor de toelichting op de strategische keuzes en stelt voor om deze toelichting ook op te nemen in het document.

Daarnaast uit ze haar zorgen over wat er precies wordt vastgesteld in Provinciale Staten. Ze vraagt zich af of het voldoende is om alleen vast te stellen dat er meer gedaan moet worden om de doelen te bereiken, en vreest dat inwoners, bedrijven en organisaties de plannen misschien te concreet opvatten. Mevrouw Engels vraagt om meer duidelijkheid, vooral omdat ze bang is dat strategische keuzes zoals actief

grondbeleid later gepresenteerd worden als al goedgekeurd, simpelweg omdat ze in de klimaataanpak zijn genoemd.

De heer **Faassen** (50PLUS) merkt op dat de gedeputeerde lang heeft gesproken over dijkverzwaring, iets wat hij begrijpt, wellicht door enthousiasme. Hij benadrukt echter dat, wat betreft CO₂-reductie, het niet meenemen van de uitstoot van de luchtvaart en Tata Steel een gemiste kans is. Hij wijst erop dat Tata Steel verantwoordelijk is voor 18% van de uitstoot in Nederland, en dat extra inspanningen daar de klimaatdoelen aanzienlijk dichterbij zouden brengen.

Daarnaast herhaalt Faassen zijn eerdere vraag over de RES 3 (Regionale Energiestrategieën) en geeft aan dat hij nog geen antwoord heeft gekregen op zijn vragen over geothermie en waterkracht. Hij merkt op dat geothermie vier jaar geleden nog werd gezien als een goede oplossing, maar dat hij er nu niets meer over hoort.

Over kernenergie merkt hij op dat er al genoeg over is gezegd en dat hij de verdere ontwikkelingen afwacht.

De heer Faassen uit ook zorgen over zonnepanelen. Hij benadrukt dat zonneweides en windmolens voorrang krijgen bij grote bedrijven, terwijl particulieren met zonnepanelen worden afgeschakeld. Hij vraagt of hier meer aandacht aan kan worden besteed om ook particulieren te ondersteunen.

De heer **Teeuwen** (BBB) haakt in op wat mevrouw Engels eerder zei en merkt op dat er mogelijk een misverstand bestaat over het doel van het stuk. Hij benadrukt dat de commissie heel inhoudelijk op de plannen ingaat, terwijl volgens hem gedeputeerde juist aangeeft dat dat niet de bedoeling is. Hij plaatst dit als kanttekening, maar gaat verder met een concrete vraag.

De heer Teeuwen vraagt om verduidelijking over de grondaankoop, vooral met betrekking tot infrastructuur. Hij wil weten of het gaat om de aankoop van grond die nodig is voor bijvoorbeeld de 380 kV-kabels van TenneT, of dat er een andere bedoeling is.

De heer **Dijksen** (SP) begint met de opmerking dat de fractie uitkijkt naar het afwegingskader over klimaatrechtvaardigheid. Vervolgens reageert hij op een eerder punt van de heer Karar (PvdA) over energiearmoede. Hij benadrukt dat het geweldig zou zijn om energiearmoede tegen te gaan en stelt een provinciaal energiebedrijf voor als oplossing. De heer Dijksen doet een oproep aan de PvdA om hun verbeterpunten op dat plan in te dienen, aangezien deze volgens hem nog steeds worden verwacht.

In reactie op de heer Van den Berg (JA21) stelt de heer Dijksen een aantal vragen over kernenergie. Hij vraagt wat JA21 van plan is met het afval van kernenergie, dat volgens de SP zeer langdurig ruimte inneemt en daardoor ook erg duur is. Hij vraagt of de heer Van den Berg misschien van plan is om het afval naar het buitenland te sturen, wat volgens Dijksen een te makkelijke oplossing zou zijn. Daarnaast is de heer Dijksen benieuwd of de heer Van den Berg de veiligheids- en gezondheidsrisico's van kernenergie erkent, vooral gezien de huidige geopolitieke spanningen.

De heer **Klein** (CU) herhaalt zijn eerdere punt dat de noodzaak van een andere manier van leven en een andere economie onvoldoende duidelijk naar voren komt in het klimaatstuk. Hoewel hij de samenwerking in MRA rondom gedragsverandering waardeert, benadrukt hij dat het de toon van de provincie is die sterker moet zijn. Hij vindt dat de provincie veel duidelijker moet uitstralen dat gedragsverandering essentieel is.

Daarnaast vraagt de heer Klein om verduidelijking over de verantwoordelijkheid als de klimaatdoelen niet worden gehaald. Hij vraagt of GS in dat geval wachten totdat Provinciale Staten met een initiatiefvoorstel komen, of dat GS zelf actief nieuw beleid zullen voorstellen om de doelen alsnog binnen bereik te brengen. Hij wil weten of GS zich verantwoordelijk voelen om, als breed college, met maatregelen te komen als blijkt dat de huidige aanpak niet voldoende is.

Mevrouw **Van den Bogaerde** (Volt) bedankt voor de toezegging dat de analyse van de inwonersparticipatie eind oktober wordt verwacht. Ze geeft aan dat Volt graag wil dat de keuze voor het inwonersparticipatietraject op een later moment ter besluitvorming aan Provinciale Staten wordt voorgelegd.

Daarnaast merkt ze op dat haar vraag over de rol van de provincie bij het aanleveren van gegevens over de CO₂-uitstoot aan de EU nog onbeantwoord is gebleven. Ze vraagt nogmaals welke bijdrage de provincie hierin kan leveren.

Mevrouw **Middelkoop** (FvD) reageert op de gedeputeerde, die volgens haar suggereerde dat de visie van FvD het klimaatprobleem aan de volgende generatie zou overlaten. Ze benadrukt dat Nederland, zelfs met maximale inspanningen, slechts een verwaarloosbaar verschil van 0,000036 graden kan maken in de opwarming van de aarde. Middelkoop stelt dat er niets is om op te lossen en dat er dus ook geen probleem wordt doorgeschoven naar de volgende generatie. In plaats daarvan pleit ze ervoor om de middelen in te zetten op wat volgens haar wel mogelijk is, zoals het verbeteren van de luchtkwaliteit en het verhogen van de dijken. Ze vraagt de gedeputeerde of zij het ermee eens is dat het beter zou zijn om de beschikbare middelen in te zetten op klimaatadaptatie, om Nederland toekomstbestendig te maken.

Tweede termijn Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde **Kocken** begint haar antwoord met een verduidelijking aan het CDA. Ze legt uit dat er in dit stuk geen nieuw beleid wordt vastgesteld over welke klimaatmaatregelen worden genomen, maar dat Provinciale Staten een methodiek vaststellen en zich aan de gestelde doelen committeren.

Vervolgens richt ze zich tot 50PLUS en geeft aan dat ze het antwoord op de vraag over RES 3 schuldig moet blijven.

Over geothermie meldt ze dat er recent een onderzoek is afgerond in Noord-Holland Zuid, waarvan de resultaten binnenkort bekend worden gemaakt. Geothermie wordt daarnaast opgenomen in de regionale structuur Warmte.

Aan de BBB geeft Kocken antwoord op de vraag over grondaankopen in verband met infrastructuur. Ze bevestigt dat de provincie onderzoekt of de aankoop van grond op de juiste momenten kan helpen bij de verzwaring van het elektriciteitsnetwerk, bijvoorbeeld voor transformatorstations.

De ChristenUnie vroeg naar klimaatrechtvaardigheid. Gedeputeerde Kocken stemt in met de noodzaak om meer bewustwording te creëren. Deze strategie wordt mede vormgegeven door lopend onderzoek, waarbij de provincie gedurende het traject leert.

Over wat er gebeurt als de klimaatdoelen niet worden gehaald, legt de gedeputeerde uit dat de aanpak werkt met het principe 'comply or explain' (pas toe of leg uit). Als de doelen niet worden gehaald, is er ruimte voor uitleg, inclusief een geloofwaardig alternatief richting 2050. Er wordt ook overwogen om de uitstootreductie die niet wordt gehaald, te compenseren.

Aan Volt geeft gedeputeerde Kocken antwoord over de rol van de provincie bij het aanleveren van gegevens over CO₂-uitstoot aan de EU. De uitstoot van grootverbruikers wordt geregistreerd via de verplichte emissieregistratie van het RIVM. De provincie draagt bij door toezicht te houden op de energiebesparingsplicht via de omgevingsdiensten, maar kan geen CO₂-data op bedrijfsniveau delen. De provincie werkt aan een betere boekhouding van deze gegevens binnen haar taken.

Tot slot antwoordt gedeputeerde Kocken op de vraag van Forum voor Democratie over het inzetten van schaarse middelen voor klimaatadaptatie. Ze herhaalt dat ze vindt dat zowel mitigatie als adaptatie nodig zijn, en dat de provincie niet kan kiezen voor slechts één van deze benaderingen.

De **voorzitter** concludeert dat de Noord-Hollandse Klimaataanpak als bespreekstuk wordt doorgeleid naar de Provinciale Statenvergadering van 30 september 2024. Het verslag van deze commissiebespreking zal aan de stukken van de PS-vergadering worden toegevoegd.